

Завершує монографію *Послесловіє* (с. 287–290), де підсумовано калейдоскопічний аналіз надзвичайно різноманітних мовленнєвих процесів у сучасних слов'янських мовах, діагностуванням маркерів лібералізації та демократизації, колоквалізації у відповідних комунікативних ситуаціях, узагальненням тенденцій карнавалізації, що може бути розширено дослідженням особливостей мовної постмодерністської деміургії, маргінальності, мовленнєвих феноменологічних експериментів у сучасних художньо-текстових реаліях, різноманітних мовносоціумних практиках. Важливим постає також *Список використаної літератури* (с. 291–308), що охоплює найважливіші праці з аналізованої проблеми. Теоретична й практична значущість рецензованої монографії не викликає ніяких сумнівів, тому за майбутнього перевидання, що видається вельми актуальним і необхідним, необхідним є доповнення монографії *Покажчиком імен* і *Предметним покажчиком* використуваних термінів і понять,

Книга може бути корисна студентам-філологам, науковцям і всім тим, хто цікавиться диномікою мови, актуальними процесами, що відбуваються в ній, оскільки написана легким стилем, усі теоретичні міркування достатньо підтверджені достатньою кількістю фактичного матеріалу. Наукова інтертекстуальність дослідниці свідчить про її вишуканий смак, наведено вдалі цитати класиків мовознавства і сучасних лінгвістів.

Уважаю, що рецензована монографія посяде гідне місце в сучасному науковому просторі лінгвістики.

Анатолій Загнітко

Надійшла до редакції 18 березня 2018 року

НОВІ ВИМІРИ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ

Рецензія на монографію: *Дзера Оксана. Біблійна інтертекстуальність і переклад : англо-український контекст : [монографія]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 475 с.*

Аналізоване дослідження Оксани Дзери вперше в лінгвістичних пошуках презентує кваліфіковану спробу систематизувати й класифікувати актуалізації біблійного інтертексту в біблійному та позабіблійному просторах, окреслити способи їхнього відтворення іншою мовою й особливості рецепції іншою національною лінгвокультурою, внутрішнього наповнення останньої цими просторами, закономірностями їх актуалізації. Теоретична значущість праці цілком логічно мотивована тим, що в ній «(а) доповнено теоретичні положення біблієзнавства, перекладознавства, теолінгвістики та лінгвоконцептології з урахуванням можливих варіантів перекладу інтертекстуальних одиниць на основі актуалізації системи екстра- та інтралінгвістичних чинників та із залученням ключових теоретичних положень теорії інтертексту і лінгвоперсонології, (б) узагальнено досвід вивчення інтертекстів, їхніх типів і моделей, що сфокусовані на біблійний інтертекст, зафіксовано відповідні тенденції діяльності креативності перекладачів, (в) зроблено спробу вдосконалити термінологічний дослідницький апарат, тобто уточнити й розширити дослідницьку метамову та методику, посиливши методологічні засади актуалізованої наукової парадигми» (с. 15).

Структура монографії мотивована, поетапно й покроково реалізує поставлені дослідницьку мету й відповідні завдання.

Перший розділ «*Біблійна інтертекстуальність як об'єкт перекладознавства*» (с. 17–135) присвячено окресленню особливостей інтертекстуальності в парадигмі перекладознавчих досліджень (*підрозділ 1.1*) і виявам біблійної інтертекстуальності з проекцією на специфіку їхнього відтворення в перекладах (*підрозділ 1.2*). Ключовими термінами дослідження визначено терміни *sacrum*, *мотив*, *архетип*, *інтертекст* та *біблійний інтертекст*, *біблійна концептосфера*. Закцентуємо увагу, що не зовсім мотивованим постає передавання категорії *sacrum* винятково латиницею в авторському тексті та під час перекладу цитати («У широкому сенсі – це збірне поняття, що об'єднує релігійну, теологічну та духовну проблематику: “Sacrum у красному письменстві мав би розумітися як група різноманітних якостей, пов'язаних зі сферою релігійних смислів, які містяться в тексті й відкриваються на різних рівнях” (переклад авт. – О. Д.) [Zarebianka: 13] (с. 39–40)), пор. також: *архетипні моделі (archetypal patterns)* (с. 36); *внутрішньобіблійна екстеза (inner-biblical exegesis)* і *внутрішньобіблійна алюзія (inner biblical allusion)* (с. 43); *читабельний (lisible)* та *писабельний (scriptible)* тексти (с. 375) і под.

Заслугує на схвалення виклад методологічних засад дослідження й аналіз відтворення в перекладі бінарних біблійних концептів, виявлених у текстах Тараса Шевченка з демонстрацією нової авторської методики. Зауважимо, що з огляду на дефініцію терміна «біблійна концептосфера» потребують авторського коментування закономірності співвідношення термінів «концептуальна картина світу» й «біблійна картина світу» (див. «біблійна концептосфера – це фрагмент біблійної картини світу (БКС), сформований на основі давньоєврейських, рідше давньогрецьких уявлень та репрезентований сукупністю концептів, що перебувають у відносинах перетину, об'єднання, ієрархії та опозиції і групуються за тематичною ознакою» (с. 84)). Запропонований аспект студіювання постає надзвичайно важливим і перспективним, оскільки уможливує

встановлення функційного навантаження окремих компонентів як знакових у цілісному просторі національно-когнітивної та національно-мовної картин світу.

У другому розділі «*Біблеїзм і біблема: контрастивна та перекладознавча парадигми*» (с. 136–230) позиціоновано біблеїзм як прецедентний феномен і переклад (*підрозділ 2.1*) та біблему як перекладознавчу проблему (*підрозділ 2.2*). Основну увагу першого підрозділу зацентовано на таких актуальних мовознавчих питаннях: термінологічне розмежування біблеїзму як лінгвістичної та літературознавчої категорії (с. 137–146), українська й англійська традиції лексикографічного опису біблеїзмів (с. 147–161), біблійні оніми як універсально-прецедентні феномени з національною варіативністю (с. 161–176), національно-прецедентні біблеїзми (с. 176–202). Другий підрозділ висвітлює проблеми біблеми як одиниці позаканонічного біблійного інтертексту (с. 203–206), біблеми в контексті фреймової семантики (с. 206–216), відтворення домінуючих біблем у текстах експресивного типу (с. 217–230).

У розділі запропоновано вичерпну типологію біблеїзмів в англійсько-українському бінарному зіставленні за такими параметрами: 1) характер репрезентації прецедентності (універсально-прецедентні, національно-прецедентні, територіально-прецедентні, професійно-прецедентні біблеїзми); 2) етимологія (первинні, вторинні, непрямі біблеїзми); 3) когніція (прозорі, полігенетичні, нейтралізовані біблеїзми); 4) зв'язок із першоджерелом (прототипові, сюжетні, мотивовані (актуалізовані) біблеїзми); 5) внутрішньосемантичні зв'язки (однозначні, багатозначні біблеїзми); 6) парадигматичні зв'язки (радіарні, ланцюжкові, синонімічні, антонімічні, частково антонімічні біблеїзми).

Третій розділ «*Інтертексти П'ятикнижжя і переклад: крізь призму творів Івана Франка*» (с. 231–373), що має особливе функційне навантаження в структурі монографії, актуалізує студіювання старозаповітних інтертекстів творчості І. Франка (*підрозділ 3.1*), наскрізного образу Каїна у біблійних інтертекстах І. Франка (*підрозділ 3.2*), біблійного інтертексту поеми І. Франка «Мойсей» (*підрозділ 3.3*). Предметом аналізу розділу постають наукові, художні та перекладні біблійні інтертексти Івана Франка, його інтерпретації біблійних образів, трактування архетипів. Ґрунтовно авторкою досліджено 8 типів біблійних інтертекстів І. Франка за жанровою ознакою: інтертекст біблійної критики, перекладознавчий аналіз як біблійний інтертекст, власні переклади святого писма як біблійний інтертекст, видавничі проекти і переклади досліджень із біблійної критики, апокрифологія як біблійний інтертекст, літературознавчий аналіз художніх біблійних інтертекстів і концептуальне осмислення природи інтертекстуальності, зокрібно біблійної, переклади авторських біблійних інтертекстів, індивідуально-авторські художні біблійні інтертексти.

У четвертому розділі «*Відтворення позаканонічних імпліцитних інтертекстів ґріхопадіння і братовбивства в перекладі: “Hamlet” / “Гамлет” Вільяма Шекспіра та “The Picture of Dorian Gray” / “Портрет Доріана Грея” Оскара Вайльда*» (с. 374–428) висвітлено проблему перекладу імпліцитного інтертексту крізь призму постструктуралістських теорій, проаналізовано біблійний інтертекст «Гамлета» і переклад («Гамлет» як об'єкт дослідження імпліцитного біблійного інтертексту з погляду перекладацької множинності та множинні українські інтерпретації біблійних інтертекстів ґріхопадіння й братовбивства Шекспірової трагедії «Гамлет»), схарактеризовано імпліцитні інтертексти ґріхопадіння і спокуси й братовбивства в романі О. Вайльда «Портрет Доріана Грея» та їх нейтралізацію в перекладі Р. Доценка.

Повногу й глибину дослідження забезпечує *Список літератури* (695 позицій) із виокремленням науково-критичних праць (позиції 1–476), літературних джерел (позиції 477–611), довідкової літератури (позиції 612–695). До цього варто додати також і *Показчик імен* (с. 475–485), а також розлоге англійськомовне резюме «Biblical Intertextuality and Translation; English and Ukrainian Context» (с. 486–489), що розширює потенційне коло читачів рецензованої монографії. Звичайно, такого зразка студіювання можна було доповнити *Предметним показчиком*, що охоплював би весь поняттєво-термінологійний простір дослідження біблійного інтертекстуальності й перекладу в англо-українському контексті.

Різномасштабний джерельний корпус студіювання дав змогу Оксані Дзері зробити самостійні, достатньо обґрунтовані висновки й водночас сформулювати цікаву дослідницьку перспективу в межах жанрології – (а) аналіз співвідношень між Святим Письмом та його метатекстами, з одного боку, і біблійними метатекстами та їхніми іншомовними пересотвореннями, із другого; (б) системний розгляд національно-культурних девіацій у перекладах Святого Письма, їхнього впливу на формування авторських біблійних інтертекстів і потенціалу для відтворення та рецепції в іншомовному та інокультурному середовищі. Рецензоване студіювання не лише констатує знакову проблему сучасного лінгвопарадигмального простору, а й належним чином розкриває увесь її обшир.

Монографія О. Дзери «Біблійна інтертекстуальність і переклад: англо-український контекст» вирішує актуальну наукову проблему й започатковує новий лінгвістичний інтертекстуально-перекладознавчий напрям, функційне навантаження якого окреслюване його перспективою та міждисциплінарним статусом, можливістю застосування діагностованої методики для інших міжмовних і міжкультурних контекстів.

Анатолій Загнітко, Жанна Краснобаєва-Чорна

Надійшла до редакції 23 лютого 2018 року